

MEMO. Kliimaseaduse ümarlaud “Millist kliimaseadust Eesti vajab?”.

Eestimaa Looduse Fond, 25.01.2023

Memo on saadetud kliimaseaduse ümarlaual osalenutele

I ETTEKANDED

[Kuidas on kliimaseaduse lahendanud teised riigid?](#) Triin Jäädmaa, Keskkonnaõiguse Keskus
[Kliimaseaduse vajalikkus, võimalik sisu, võtmeküsimused.](#) Kärt Vaarmari, Keskkonnaõiguse Keskus

[Kliimaseadus- võimalus luua koht Eesti arengu uutele juhtpõhimõtetele.](#) Viljar Kirikal, Viru Keemia Grupp

[Noorte vaade kliimaseadusele.](#) Kertu Birgit Anton, Fridays for Future Eesti

[Kliimaseadusest keskkonnaministeeriumi vaatest.](#) Kädi Ristkok, Keskkonnaministeerium

II ARUTELU

- Arutelu eel oli ümarlaual osalenutel võimalus vastata mõnele küsimusele seoses kliimaseadusega: [küsimused ja vastused neile](#).
- Ümarlaua arutelu üheks allikaks oli Keskkonnaõiguse Keskuse koostatud [analüüs “Eesti kliimaseaduse perspektiivikus”](#)

- Osalenute seisukohad, vaated, visioonid

- *Eestil on vaja kliimaseadust.*

Kõik ümarlaual osalenud olid ühel meelel, et kliimaseadust on vaja ja raamid tegutsemiseks peavad olema paigas. **Andres Tropp (EE)** tõi välja, et õiguslikud piirangud ettevõtetele peavad olema kirjas seaduses ja kui eesmärgid on vastu võetud, siis need on täitmiseks. Eesmärgid peavad põhinema aga mõju hindamisel, mis on pikaajaline protsess. Lisaks avaldas **Andres Tropp (EE)** arvamust, et põlevkivielektri pärast pole vaja muretseda, sest see sureb välja nangunii. Energeetikasektor on võimalik tema hinnangul ühe nupule vajutusega muuta roheliseks, selleks on aga vaja raha. Keerulisem küsimus on hoopis inimeste tarbimisharjumuste muutmine.

- *Kliimakogu vajalikkus.*

Viljar Kirikalile (VKG) meeldis ümarlaua mõte, ta tõi välja, et ka Saksamaal valmis kliimaseadus nii, et ühte ruumi pandi ettevõtted ja MTÜ-d, kes selle kokku leppisid ja seejärel poliitikutele maha müüsid. **Kertu Birgit Anton (FFF Eesti)** tõi oma ettekandes täiendavalt välja, et kliimaseaduses peaksid olema kirjas paariaastased sektoriaalsed eesmärgid ning vajalik oleks kliimakogu loomine. **Erki Niitlaan (Eesti Turbaliit)** leidis samuti, et kliimakogu loomine on vajalik, sest seni surub räuskav vähemus oma arvamust vaikivale enamusele peale. Kliimakogu vajaduse osas olid osalenud valdavalt üksmeel. Nii **Viljar Kirikal (VKG)** kui ka **Kädi Ristkok (KeM)** leidsid, et VTK väljatöötamine on vajalik. **Silver Sillak (ERL)** tõi välja, et oluline

probleem, mis tuleb lahendada kliimaseaduse koostamisel on kriteeriumite kaasav ja kiire üheskoos toimima paneks. **Keemiatööstuse esindajad** pidasid vajalikuks välja tuua, et ettevõtetele tuleb tagada kompenseerimismehhanism. **Viljar Kirikal (VKG)** lisas, et KeM-i tutvustatud kliimaseaduse oluliste elementide seast on puudu põhimõte, mille järgi kontrollitakse, kas tegu on hea seadusega. Lisaks ei tohiks tema hinnangul seada lühiajalisi eesmärke kohas, kus neid seada ei saa, näiteks metsanduses.

- *Kuidas eesmärkide seadmisel ettevõtetega arvestada, neile piiranguid seada jne?*
Eesmärkide seadmise osas pidas **Andres Tropp (EE)** vajalikuks lisada, et kõikidelt sektoritelt ühtlaselt tõmmata ei ole mõistlik. **Jaanus Uiga (Bolt)** tõi välja, et ettevõtetel on vaja tegutseda juba täna (*sustainability reporting*, ESG) ning nad ei pea jääma seadust ootama. Lisaks tõi ta välja, et enne kui asutakse looma uusi asutusi, tuleks vaadata, kas kliimaseaduse osas saaks ära kasutada olemasolevat struktuuri ja luua seega midagi näiteks Arenguseire Keskuse juurde. Ettevõtete osas lisas **Maris Riim (Swedbank)**, et kõik ettevõtted ikkagi ei ole vaatega rohelise poole ja päris paljud täidavad miinimumprogrammi. **Andri Haran (MKM)** arvates on oluline roll rohepöörde protsessis suurtel ettevõtetel, mis peavad tooma muutuse, väikesed ettevõtted lähevad lihtsalt kaasa. **Erki Niitlaan (Eesti Turbaliit)** tõi välja, et tuleb olla aus: milline meede vähendab KHG ja mis vähendab lihtsalt statistikas. Elektritootmise võime Eestis lõpetada aga asemele tuleb keegi teine ja teenib meie pealt, näiteks nagu lätlased praegu raudteetranspordis. **Teele Pehk (Rohetiiger)** tõi oma sõnavõtu välja, et oluline roll on Rohetiigri teekaartidel, mis kaardistavad teekonna ettevõtetele. Ta lisas, et kliimaseaduse puhul tuleb arvestada ka tasaarenguga, mida juba täna rakendatakse näiteks Uus-Meremaal, Iirimaa.

- **Kõige kriitilisemad ja enim erimeelsust tekitanud teemad**

- *Ambitsioonikus ja Eesti panus.*
Tulisem arutelu tekkis küsimuse üle, milline peaks olema Eesti panus. **Viljar Kirikal (VKG)** tõi välja, et Eesti ei lahenda kliimakriisi, aga saab teha oma mõistliku panuse. Sellele mõttekäigule oponeerisid **keskkonnaorganisatsioonide esindajad**, kes tõstasid küsimuse, kas mõistlik panus on ka õiglane panus, võttes veel arvesse, et riikide potentsiaalid on erinevad. Kui kõik teeksid oma mõistliku panuse, ei laheneks probleem. **Andres Tropp (EE)** tõi välja, et õiglane on see, mis rahvale sobib, muidu valitakse tagasi tagasipöörajad. **Erki Niitlaan (Eesti Turbaliit)** lisas, et Eesti on panustanud kliimamuutuste vastu võitlemisse küll, sest väiksema elektritootmise pärast on jäänud ühiskondlikku rikkust loomata. Seega on vale marginaliseerida tehtut ja öelda, et Eestil on pelgalt vedanud referentsaastaga. **Viljar Kirikal (VKG)** pidas vajalikuks ambitsioonikuse küsimuses toonitada, et me ei tea siiani selle mõju, mis anti Eestile Euroopa Komisjoni poolt ette, mistõttu pole otsused teadmuspõhised, kui ütleme täna, et peame olema veel ambitsioonikamad.
- *Kliimaseadus või üksikud seadused.*
Küsimuse osas, kas on vaja kõikehõlmavat kliimaseadust või kliimasammude seadustamist eri valdkonnaseadustest, tõi **Evelin Lopman (Õiguskantsleri Kantselei)** välja, et nemad ei poolda kobarseadust, sest president võib selles leida põhiseadusega vastuolu ja seetõttu pidurdub

protsess menetluslikult. Terviklik uus kliimaseadus oleks äge, aga selleks kulub palju aega, mida napib. Ta tõi välja, et valdkondlikud muudatused eraldi eelnõudes oleks ajaliselt kiirem variant ja ei tapaks osalejaid selles protsessis. **Kärt Vaarmari (KÕK)** ja **Kädi Ristkok (KeM)** tõstatasid selle peale küsimuse, kuidas peaks tekkima sellisel juhul tervikpilt. Ilma kliimaeesmärke konkreetselt määratlemata on raske öelda, mille alusel saaks õiguslikult piirata näiteks põlevkivi kaevandamist, lisas **Kärt Vaarmari (KÕK)**. **Evelin Lopman (Õiguskantsleri Kantselei)** vastas, et üks variant on kehtestada kliimaeesmärgid KeÜS-is (Keskkonnaseadustiku üldosa seadus). Nii **Andri Haran (MKM)** kui ka **Andres Tropp (EE)** jagasid arvamust, et ühest kliimaseadusest üksi ei piisa. Osalenute arvamused lahknesid seinast seina küsimuses, kas kavandatav seadus peaks fokuseerima kliimapolitikale või katma kogu rohepöörde temaatikat, sh elurikkus, ringmajandus.

- *Üldisem kliimapolitika suund.*

Ümarlual jäid ka kõlama erimeelsused kliimapolitika üldisema suuna osas. **Kädi Ristkok (KeM)** pidas vajalikuks toonitada, et prognooside kohaselt olemasolevate meetmetega eesmärgid ei täida. Teistes ELi riikides on juba kehtestatud täiendavad meetmed, näiteks süsinikumaksud ning meist eest ära läinud uue ja puhtama majanduse loomisel. Ta tõi välja, et asju ei tehta majanduse karistamiseks, vaid eesmärgil, et oleks puhtam majandus. Kui oleme saastavad, ei taheta ka meiega äri ajada ja mida selgem on siht, seda lihtsam on Euroopas kaasa rääkida. **Viljar Kirikal (VKG)** märkis hiljem arutelus, et kliimaseadus on pigem üle käte läinud kliimapolitika ohjeldamine ning riikidepõhised, eraldi eesmärgid oleksid olnud Euroopa Komisjonilt parem valik, sest nüüd on kadunud paindlikkus. **Jane Öispuu (Euroopa Komisjoni esindus)** toonitas seejärel, et Euroopa Komisjon ei ole kõikvõimas ega kirjuta liikmesriikidele eesmärgid ette ning Euroopa Komisjoni ettepanekud ei tulene laest, vaid liikmesriigid on nende väljatöötamisel osalenud.

- *Juhtimine.*

Erimeelsusi tekitas ka küsimus, kes peaks tegelema seaduse väljatöötamisega. **Viljar Kirikal (VKG)** leidis, et selleks võiks olla JuM. **Erki Niitlaan (Eesti Turbaliit)** rääkis, et juhtroll peab olema sellel, kellel on hoovad (kompensatsioon, vastutus). KeMil pole vastutust majanduse ees ja seega pole ka mõeldav, et KeM vastutaks näiteks transpordi eest. **Kädi Ristkok (KeM)** oponeeris sellele mõttele tuues välja, praegu on keskkonnapoliitika koordineerimine ja loome KeM-is ja valdkonnateadmised tuleb teistest ministriumidest. Koordineeriv ülesanne peab tema hinnangul olema sellel, kes ei vastuta ühe sektori eest, muidu läheb kogu protsess kaldu, seetõttu peaks juhtimine olema ikkagi KeM-i ülesanne.

- *Teaduspõhisus.*

Laiem arutelu tekkis teaduspõhisuse osas. Kõik osalenud nõustusid, et seadus peab tuginema teadusele. Küll tekitas laharvamusi teadusnõukogude efektiivsus ja sobivus selle küsimuse lahendamiseks. Arutelu käigus toodi välja, et koroonaaegne kogemus teadusnõukoguga näitab, et see ei pruugi olla kõige parem viis, sest arutelu dokumendid pole kättesaadavad ja teadlaste vahel esinevad tihti sügavad erimeelsused. Samas lisas siin **Kädi Ristkok (KeM)**, et teadusnõukogude osas on ka häid näiteid tuua, näiteks eelarvenõukogu näol. **Ivo Krustok (Riigikantselei)** tõi välja, et kipume teadlasi tihti käsitlema laia massina, aga nad on spetsiifiline kitsas ringkond mingist teemast, kes teavad ühte asja väga hästi. Neile tuleb osata esitada õige

küsimus ja lõpuks tuleb teha nendele teadmistele tuginedes poliitiline otsus. **Paavo Kaimre (EMÜ)** tõi välja, et teadlased annavad õige vastuse, aga huvigrupid kasutavad seda kui alibit ning see tuli hästi esile MAKi protsessi puhul. Mitmed osalejad pidasid vajalikuks, et teekonna paika panemisel lähtutaks loodusteaduse kõrval ka majandusteadusest ja teiste sotsiaalteaduse teadmistest.

- *No backsliding põhimõte.*

Kui keskkonnaorganisatsioonid tõi välja, et kliimaseaduse sisu kirja panemisel tuleb arvestada põhimõttega *no backsliding*, siis **Evelin Lopman (Õiguskantsleri Kantselei)** tõi välja, et sellise normi võib küll kehtestada, aga on risk, et seda näiteks järgmise riigikogu koosseisu poolt ei järgita.

Memo koostasid: Hans Markus Kalmer (ELF) ja Katre Liiv (ELF)

III ÜMARLAUAL OSALENUD

Jrk nr	Eesnimi	Perekonnanimi	Organisatsioon
1	Hallar	Meybaum	Eesti Keemiatööstuse Liit
2	Andri	Haran	MKM
3	Ivan	Sergejev	Rahandusministeerium
4	Kristiina	Nauts	Utilitas Wind OÜ
5	Silver	Sillak	Eesti Roheline Liikumine
6	Ivo	Krustok	Riigikantselei
7	Andres	Tropp	Eesti Energia
8	Teele	Pehk	Rohetiiger
9	Erki	Niitlaan	Eesti Turbaliit
10	Jane	Õispuu	Euroopa Komisjoni esindus
11	Tatjana	Vakulenko	SEB Pank AS

12	Kertu Birgit	Anton	Fridays For Future Eesti / MTÜ Loodusvõlu
13	Kristiina	Joon	Keskkonnaministeerium
14	Maris	Riim	Swedbank
15	Evelin	Lopman	Õiguskantsleri Kantselei
16	Kärt	Vaarmari	Keskkonnaõiguse Keskus
17	Kädi	Ristkok	Keskkonnaministeerium
18	Triin	Jäädmaa	KÕK
19	Paavo	Kaimre	Eesti Maaülikool
20	Jaanus	Uiga	Bolt
21	Hans Markus	Kalmer	ELF
22	Piret	Väinsalu	ELF
23	Erik	Moora	moderaator
24	Viljar	Kirikal	VKG
25	Katre	Liiv	ELF